

JEAN JACQUES ROUSSEAU – ÎNTRE IDEOLOGIA POLITICĂ ȘI ORIGINEA PEDAGOGICĂ

Alexandru MAZILU

Catedra Științe ale Educației

Rousseau represents a perfect ideologist regarding the common concepts of natural freedom of men, social contract and his original interpretation makes him a forerunner of left modern politics.

Having in sight his main concepts, Rousseau emphasizes the evil pole (represented by the corrupted society) and the good pole (represented by the free individual). Any evil issue comes from weakness and the weakness generates hate. Therefore, the individual cannot be the source of the evil, being as a matter of fact a victim of the society.

Deși cu mult înainte diferiți autori au conceptualizat ideologiile de om natural, de concept al proprietății, de libertate naturală a omului sau de contact social, Jean Jacques Rousseau reușește o interpretare originală a acestora. El rămâne astfel un reper între gânditorii contemporani lui, devenind un principal precursor al ideologiilor stângii politice moderne cu deschideri importante pentru destinul educației.

A căuta o lume mai bună a fost preocuparea principală a multora. A căuta însă ceea ce deja a existat este paradoxal. Rousseau scria că omul este bun odată cu nașterea sa și că societatea îl corupe, făcând din el un veritabil participant al unei societăți de tip “dog eat dog”. Astfel, “*omul nu are alte dezavantaje în afară de cele pe care și le-a creat singur*”. Aparentul ajutor acordat celuilalt în atingerea scopurilor este, de fapt, un pretext al conflictului deschis, generat de ciocnirea intereselor indivizilor.

În acest context, putem vorbi de câteva elemente de bază identificabile în cadrul ideologiei lui Jean Jacques Rousseau. Pentru început *polul răului* este reprezentat de societatea coruptă, viața modernă, dar și instituțiile sale. Pe de altă parte, *polul binelui poate fi creat doar* de individul liber, lipsit de interese personale care să-i creeze aversiune față de semenii săi, “sălbaticul blând”. Dacă existența acestor poli va fi una prin care omul va progresa, dacă acest progres îi aduce mai multe beneficii decât deservicii, dacă ideea de om bun va mai putea exista – sunt întrebări la care gânditorii vor încerca să răspundă în decursul timpului. Tensiunea psihologică a problemei ridicată de Rousseau este în egală măsură de natură socială și politică, dar și pedagogică.

Un alt element pe care-l putem lua în considerare este *victimizarea individului*, proprie ideologiei de stânga. Conform lui Rousseau, “*orice rău vine din slăbiciune*”. Slăbiciunea generează astfel răutate. Continuarea raționamentului se bazează pe faptul că slăbiciunea este datorată societății. În consecință, individul nu poate reprezenta sursa răului, el fiind de fapt, victima societății.

Trebuie remarcat și faptul sesizat de Rousseau că “*inteligența omului nu poate progresa mai repede decât vanitatea sa*”, atunci când omul sălbatic rătăcea prin păduri fără un scop definit, fără războaie sau domiciliu, fără limbaj sau fabrici. *Omul „rămâne mereu copil, specia deja bătrână, neexistând educație în timp ce secolele se scurgeau liniștit”*.

La un moment dat, un om a împrejmuț un teren și s-a gândit să zică *acesta este al meu* și găsind alți naivi care să-l creadă a reprezentat adevăratul întemeietor al societății civile. Un alt individ ar fi fost suficient să scape specia umană de nenumărate războaie și mizerii, smulgând din pământ țărșii și strigând: “*Nu-l ascultați pe acest impostor, pământul este al tuturor, sunteți pierduți dacă îl credeți*”. Odată cu trecerea timpului este evident că nu mulți l-au ascultat pe acesta din urmă.

Urmările în planul real ale conceptului lui Rousseau au fost descrise în *Discursul asupra inegalității între oameni*. Când cei bogați au cunoscut plăcerea de a domina, violența și jaful au căpătat dimensiuni uriașe. A început disprețuirea tuturor celorlalți, egalitatea fiind distrusă, i-a urmat o dezordine extraordinară. Astfel, uzurpările celor bogați, tâlhăriile celor săraci *au înăbușit mila naturală*, întruchipând *bunul sălbatic* în reprezentant al răutății, minciunii, zgârceniei și al ambiției.

În opera sa, dorința de a modifica mentalitatea este de o importanță aparte, Rousseau fiind primul pedagog care a înțeles și a tratat ca atare importanța pe care o au *apținuturile școlare* în viață. A fost primul care a perceput importanța distincției între conceptul de pedagogie și aplicațiile sale cuprinse între teorie și practică. “*Studiați-vă mai bine elevii, cu siguranță că nu-i cunoașteți deloc*”, scria Rousseau în introducerea analizei problematicei educației copilului.

Există o aparentă ierarhie a *conceptului de loc* în pedagogia naturală. La Rousseau acesta capătă un statut inversat, citându-l pe liderul democrației ateniene, în perioada războaielor persane, Themistocles. Acesta îl dădea exemplu pe fiul său, drept *arbitru al Greciei*, deoarece copilul o influența pe mama sa, care la rândul ei îl influența pe Themistocles, conducătorul ateniienilor, care la rândul lor conduceau Grecia antică.

Conceptualizarea ideii de a menține vie natura în copii, fără să schimbe caracteristicile odată cu trecerea la starea de adult, sub acțiunea vieții sociale, este o metodă susținută în opera lui Rousseau (*Emil sau despre Educație*). Dintr-o perspectivă filosofică, opera anterioară este o reflecție asupra *condiției umane*. Sistemul pedagogic al autorului este integrat ca parte a sistemului său filosofic. Această bunătate originară a individului este cea pe care se bazează doctrina etică a lui Rousseau. Astfel, noțiunea de *educație negativă* este cea care nu modifică, nu intervine, ci doar apără înclinațiile native ale omului. „Numai prin participarea individului în unitate comună, poate întreaga maturitate personală să devină posibilă... natura încă este norma, dar una ce trebuiește recreată, așa cum a fost, la un nivel mai înalt, conferind omului o nouă unitate rațională ce înlocuiește pura unitate instinctuală a statului primitiv”. Rousseau, sustine G.G. Antonescu în lucrarea sa, recomandă tipul educației negative având în vedere câteva aspecte foarte importante. Neputându-ne opune naturii, trebuie să ne conformăm ei. Omul este bun, așadar trebuie înlăturată influența negativă exercitată de societate împotriva sa. Individualitatea unui copil, este ultimul aspect demn a fi subliniat. Concluzionând, Rousseau scrie că *trebuie întâi format un om și abia mai apoi un cetățean*”.

În decursul timpului, au fost ridicate o multitudine de întrebări legate de originea politică a gândirii lui Rousseau și corelarea acestora cu sistemul de gândire pedagogic. Importanța gândirii educaționale a autorului s-ar putea reflecta în dezvoltarea unui *pattern* de urmat pentru contemporanii noștri pentru care spectrul politic reprezintă un ideal, o posibilitate de a schimba în bine, cu ajutorul politicii, viața oamenilor. Cum ar trebui să arate o strategie legată de *pattern*-ul de mai sus sau ce statut poate obține o astfel de idee? Cum ar putea, altfel-spus, să influențeze gândirea pedagogică a lui Rousseau gândirea politică și ce converge din aceasta în practică?

Bibliografie:

1. Antonescu G. Istoria pedagogiei. Doctrinile fundamentale ale pedagogiei moderne. - București: Cultura Românească, 1939.
2. Iliescu Paul. Fundamentele gândirii politice moderne. Antologie Comentată. - București, 1999.
3. Rousseau Jean Jacques. Contractul social. - București: Editura Științifică, 1957.
4. Rousseau Jean Jacques. Emil sau Despre Educație. - București: EDP, 1973.
5. Rousseau Jean Jacques. Discours sur l'origine et les fondements de l'inegalite parmi les hommes. - Paris: Gallimard, 1965, p.72-74, 76-77, 81-87.
6. Dinu Izabela. Paradigma Rousseau și Educația contemporană. Institutul European, 2006, Iași Harari, Josué V. / Therapeutic Pedagogy: Rousseau's Emile, MLN, Vol.97, No.4, French Issue (May, 1982), p.787-809.

Prezentat la 07.05.2007